

A múlt nagy tanúi

Az őskori leletek titkai

Régészeti leletek bizonyítják azt, hogy a magyarországi barlangokat egészen az őskortól lakta az ember, legalábbis lakóhelyeként használta azokat. Később ugyancsak menedékre lelt a tágas föld alatti üregekben, amikor valamiféle háború vagy valami üldöztetés történt.

Ezt számos lelet igazolja, például: pattintott kovapengék, csiszolt csontárák, orsógombok, agyagedény- és tál töredékek. Érdekes, hogy míg Nyugat-Európában (lásd: Franciaország, Spanyolország barlangjai) sok barlangrajzot találtak, Magyarországon viszont barlangrajz nem ismert. Legalábbis eddig a szakemberek nem ismertettek soha ilyet, eltekintve egy amolyan jelentéktelen lelettől...

Mi arra keressük a választ, hogy miért bányászott az őskor embere, különböző vasérceket, ha nem használta őket, azaz nem hozott létre mégsem rajzokat, festményeket az ismert barlangok falain?

Régi bányászat

A Kovát, obszidiánt valóban használta az őskori ember sok helyen a világban, hiszen megtalálták az ezekből az anyagokból készült fegyvereit, tárgyait. Magyarországon találtak azonban mást is a szakemberek, amik az ősi művészet ritka darabjai. Elég csak megemlítenünk a Gerecsében a Bajóti Jankovich-barlangban talált csontból kifaragott, 3 centiméter nagyságú kos fejét, mely solutréi korú kispasztika, vagy a zegzugosan díszített, ugyancsak hasonló nagyságú csont-fog

pálcikákat melyek magdaléni kulturrétegből származnak. Sávos, vonaldíszes sötét cserépedényekből viszont igen sok került elő a hazai barlangokból. De mi a helyzet a festékanyagokkal?

Csupasz falak?

Magyarországon a barlangok falain nem maradtak ránk őskori falfestmények, a régészek szerint mindössze csak egy ilyen karcolásos ábrát ismerünk, méghozzá a bükki Hillebrand Jenő barlangból. Itt valóban csak primitív karcolásokról van szó? Tényleg amolyan „tárgytalan firkák” lennének, amelynek meghatározták korábban ezeket, régészeink? Ha megvizsgáljuk alaposabban ezt az ábrát, akkor láthatjuk, hogy talán nem is annyira „tárgytalan” ez. Mi van akkor, ha ősi betűket tesznek ki ezek a vonalak? Csak ezeket talán nem betűkként vizsgálták meg a szakemberek egykoron... Hogy ez az állítás, nem is olyan egetverően nagy ostobaság, arra van is rögtön egy másik bizonyítékom.

Őskori írás

Először is nem tudjuk azt pontosan, hogy az első írás mikor is jött létre, bár a tudomány a

Magyarországon a barlangok falain nem maradtak ránk őskori falfestmények

sumer képirást véli annak. De nem lehetünk egészen biztosak abban, hogy azelőtt az írás egy primitívebb fajtája – mondjuk a kőkorban – ne létezett volna. Azt pedig az ábra tanúsága szerint akár pálcikák, vonalak, illetve pontok is jelenthették...

A kilencvenes évek közepe felé kis barlangkutató csoportunkkal a pilisi Leány-barlangot kutattam, amikor egyszer érdekes dologra figyeltünk fel. Találkoztunk a bejáratnál egy idősebb emberrel és a fiával, aki elmondása szerint a barlang falait nézte át, mert az egyik részen furcsa hosszanti repedésszerű vájásokat és lyukakkal teli gödröcskéket talált. Elmondása alapján ő valami professzor volt, és ezek a falon lévő ábrák – nézete szerint – valamiféle ősi írásformáknak felelnek meg. Mi ekkor nem vettük ezt olyan komolyan, és csak mosolyogtunk rajta. Ma már azonban mindezt másként gondolom. Ha egy komoly tudós is vizsgálja a sziklafalakat, hogy talán önmagának bizonyítsa elméletét, akkor ez nem lehet kitaláció és pusztán „légből kapott” elmélet...

Elveszett magyar rajzok

Felvetődik a kérdés: Miért bányászott a Kárpát-medencében okkert az őskor embere, ha nem hagyott hátra művészi falfestményeket? Jogos a kérdés... Lehet, hogy arc- és testfes-

Kadic Ottokár végül 1907-ben találta meg a barlangi medvecsontok és tűzhelynyomok kíséretében az újkőkor (neolitikum) ősemberének kőeszközeit és vonaldíszes cserépedény-töredékeit. A neolitikumi, azaz újkőkori rétegek alatt feltárták a paleolitikum, azaz az őskőkor igen becses leleteit is. A kettő között pedig a középső kőkor, a (mezolitikum) helyezkedett el. A régészek számára nagyon nehéz ezeket a korszakokat egymástól elhatárolni, és nem is minden barlangban találjuk meg mindhárom kor legjellemzőbb leletanyagát. Ugyanis a legtöbb magyarországi barlangban egy, esetleg csupán két korszak maradványait lelték meg.

Egyre több furcsaság

Kadic a következő években folytatta a Szeleta-barlang kutatását, egyre nagyobb eredménnyel, és dr. Hillebrand Jenő személyében lelkes és igen szorgalmas munkatársra talált. A Földtani Intézet igazgatója, dr. Lóczy Lajos egyetemi tanár indíttatására az MFT elhatározta, hogy a hazai barlangok ősrégészeti

tésre használta csupán, vagy pedig kereskedett vele? Azaz az akkor messzebb élt más törzsekkel elcserélte egyéb használati tárgyakra, eszközökre?

Az őskorból fennmaradt emlékek főleg a pilisi barlangok ásatásának rendkívül gazdag leletei formájában kerültek elő, hiszen az akkortájt itt élő emberek előszeretettel használták a széltől védett, kényelmes és oly meleg barlangokat.

Az őskor embere azonban nem csak odabenn a barlangokban, hanem földbe vájt kis kunyhókban is lakott, és táplálékát részben növénygyűjtéssel, vadászattal, majd a fejlődése során primitív földműveléssel szerezte. – Ez tehát, kérem szépen, a jelenlegi hivatalos régészeti álláspont ebben a kérdésben.

Sajnos az őskorból nem ismeretes egyértelmű feljegyzés, vagy bármiféle nevek, évszámok, és faragott, festett kőemlékek helyett csupán az előkerült csontok, edénytöredékek, kőszerszámok és a kezdetleges, „primitívnek mondott” fegyverek, eszközök ismeretik meg velünk ezt a tőlünk nagyon is távoli időszakot.

De miért van ez így? Miért nem ismeretes hazánk területéről egyetlen olyan őskori lelet sem, amelynek láttán azonnal leesik az állunk? Vagy mégis csak van ilyen leletünk, de nem tudunk róla?

Tervszerű ásatások

Hermann Ottó tudományos kezdeményezésére 1906-ban a Felsőhárom feletti Szeleta-barlangban feltáró ásatások indultak meg. Így a Magyar Királyi Földtani Intézet megbízta dr. Kadic Ottokár geológust a

A régészek számára nagyon nehéz elhatárolni egymástól a különböző korszakokat, és nem is minden barlangban találjuk meg mindhárom kor legjellemzőbb leletanyagát

Bükk-hegység ismert barlangjainak a fel- és kikutatásával, valamint ezzel egy időben dr. Pap Károly geológust Miskolc környékének geológiai vizsgálatára küldte ki. Mindkét szakember teljes mértékben egyetértett Hermann Ottó korábbi feltevéseivel, és különféle ásatási leletekkel bizonyították az őskőkor emberének jelenlétét a barlangokban.

kutatására ekkor már külön bizottságot alakít, amely végül 1910. január 28-án létre is jött. A bizottság első munkakörének az aggteleki Baradla-barlang rendszeres kutatását nevezte, és még abban az évben meg is kezdték.

A Pilis rejtélyei

Az 1912-es év döntő jelentőségű volt a Pilis-hegység kutatási történetében. Ekkor a

barlangi bizottság céljával tűzte ki azt, hogy próbaszerűen a Duna mellett, a főváros közelében ásat fel két barlangot. A Csobánka községtől nem messze, mintegy 30 pernyi járásra nyíló Kis-kevélyi-barlangot dr. Hillebrand Jenőre, míg a másikat, az Esztergom vármegye területére eső Chlapec-barlangot (a későbbiekben Legény-barlang) Kadic Ottokárra bízták.

A Legény-barlang tágas bejárata Kelet felé néz, mindössze 7 m magas: boltozatos, 4 m széles és 22 m hosszú előcsarnokból áll, melynek a falain szép gömbfülkék, üstök vannak. A két régész a helyszínre érve egy emberi singcsontot emelt fel a porból, amelynek forgóján tisztán látszott a tűz hatása. Ez neolitikus kori kánibalizmusra utalt, és a további, hosszában felhasogatott csont két összeálló részét egymástól mintegy ötméternyi távolságban találták meg. Ezt a csontot élének irányában hasogatták fel, ami *Bella Lajos* véleménye szerint, „nagy gyakorlottságra vall”.

A barlangot felásva megtalálták a neolitikus embernek különböző leleteit, és ezzel igazolták is az ottani tartózkodását.

Néhány kovaszilánk és obszidián pengetőtörődék, átfúrt állatfogak, két kögyöngy és két durvább faragású csontár bizonyítja ezt, no meg a cserépedény-törődék egy része.

A Mackó-barlang leletei

A Mackó-barlang tágas csarnoka húsz méter után két szűkebb járatba vezet: az egyik egy agyaggal teljesen eltömődött kúszójárat, míg a másik egy három-négy méteres, felfelé nyíló omladékos kürtő, mely egy tágasabb terembe, az Előcsarnok fölé vezet. Valamikor ebből az emeleti teremből még szabadon ki is lehetett menni a felszínre, egy azóta már teljesen betömődött kürtőn keresztül. Nyilván itt távozott az egykori füst a felszínre, a barlang tágas, jól fűthető csarnokából, még az ősidőkben.

A Mackó-barlang igen hamar meghozta a várt eredményeket az ásatást végző szakemberek számára. A dilluviális ember szerszámait találták meg, és ezenkívül állatcsontok gazdag leletei kerültek itt napvilágra. Az ásatás felső rétegében rengeteg rénszarvas-csont került elő, a vadló különböző csontjaival, melyek azonban jóval vastagabbak a francia barlangokban lelt egykori lovak csontleleteinél.

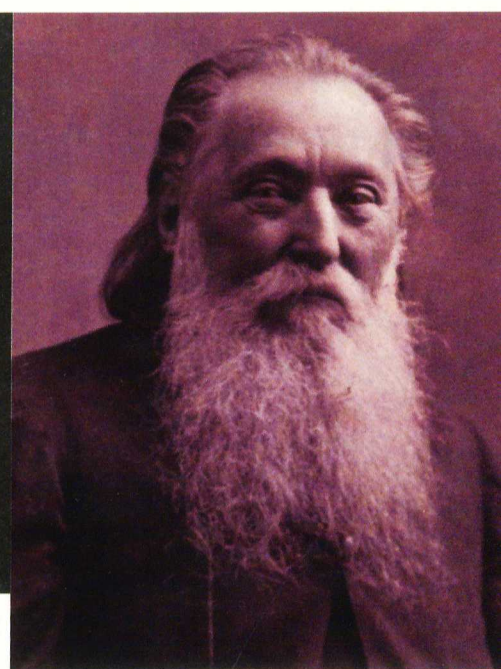
Mélyebb réteg rejtette a gyapjas orrszarvú, a barlangi hiéna csontleleteit, köztük egész koponyákkal. Az ősmesze tej-szemfogait százával gyűjtötte itt Hillebrand, melyek közül némelyiken az átfúrási előkészítése

A magyar barlangkutató „atyja”

Hermann Ottó (1835-1914) nevéhez fűződik a magyar ősemberkutatás, hiszen ő volt az, aki 1893-ban elsőként mutatott be egy előadásán Miskolcon talált igazi paleolitikus (őskőkori) kőszerszámokat. Ezzel rá is terelte a figyelmet a nagyobb bükk-barlangokra, és a különféle tudományos szakkörök érdeklődését is sikerült felkeltenie. Neki köszönhető tehát az, hogy Magyarországon (francia mintára) elindult az őskor kutatása, illetve a barlangok feltárása. Az utolsó magyar polihisztoroknak és a madarak ismerőjének is nevezték Hermannat.

is jól látható, ám egyik-másik nem mutatja az átfúrási nyomát. Előkerültek még az

őskor embere által a gyökerénél lecsiszolt medve-szemfogak is, ám hogy ezt ember-ősrünk pontosan mi céllal is végezte, azt nem tudták a szakemberek pontosan megmagyarázni. Hogy esetleg kultikus vagy vallási okai lehettek,

néhány centis medvefog nem alkalmas vágószerszámmá.

Látjuk ezekből a példákban, hogy az őskor rejt még a tudomány számára bőven titkokat és további felmerülő kérdéseket. Ezekben a barlangokban élt az akkori ember, tágas üregeit betöltötte zokogása, ha szomorú volt, vagy éppen a nevetése, táncának,

Az 1912-es év döntő jelentőségű volt a Pilis-hegység kutatási történetében. Korabeli felvételen a feltárás előtti Kis-kevélyi-barlang látható

vagy csak egyszerű pengékként, használták ezeket a csontokat, fogakat, nem tudható biztosan. Nyilván itt valamiféle kultikus okra lehet gyanakodni, hiszen egy

énekének vidám hangulata. Ma, ahogyan itt ezekben a barlangokban járunk, érezhetjük, hogy ők a múlt igazi nagy tanúi.

BENYÁK AITILA